

»Vehilova Marica je težko bolana.«
 »Marica? Za Boga, kaj ji je?«
 »Ne vem. Rekli so, da morava hitro priti.«

Marica? Ali je mogoče? Kako, da nisem tega vedel? Pač, pred mesecem so mi povedali v šoli, da se je Marica prehladila, a si niti od daleč nisem mislil, da bi bilo prehlajenje tako resno. In nihče me ni obvestil, da bi vsaj obiskal svojo pridno učenko. Začela me je peči vest; moram da me je Marica pričakovala, povpraševala po meni — jaz pa sem tako popolnoma pozabil na njo, na ubogo Marico. O božje Dete, usmili se Marice — naj še živi, če je Tvoja volja!

V Sveti noči, ko so migljali milijoni zvezdic na nebu, ko je žarelo iz okenj nebroj lučic na božičnih drevescih, sva hitela s cerkovnikom sprevidet Marico. Na belem vzglavniku je slonela njena glava. Oči so gorele v vročnici, lice je bilo smrtnobelo, usta razpokana, da jih je zdaj pazdaj stisnila, hoteč jih namočiti s slinami.

Mamica je ihtela, Marica pa se je hotela nasmejniti, a zasklele so jo ustnice. — Sprevidel sem jo. — — —

»Marica, kaj je s teboj?« sem jo vprašal žalosten, kakor še nikoli.

»Gospod«, je šepetala, »zekaj me nič ne obiščete? Umrla bom.«

»Ne smeš, Marica, ne smeš! Obiskal bi te bil že davno, pa nisem vedel, da si tako nevarno bolana.«

»Pa ostanite nocoj tukaj. Prinesli ste mi Jezuščka, oh, kako sem srečnal! Sedaj se ne bojim smrti.«

»Jezušček te bo ozdravil.« Marica je odkimala, meni pa so se porosile oči. Vprašal sem njeno mamo, kako in kaj. Odgovorila mi je vsa potrla, da ni upanja, da pričakuje vsak trenutek najhujšega, ker Marica že bruha kri. Uboga, uboga Marica!

Kdaj sem se vrnil domov, ne vem več. Vem le toliko, da še ni bilo zame tako žalostne Svete noči, kakor je bila tista, in da še nisem pretečel toliko solz kot tisti večer.

Komaj proti jutru sem nekoliko zadremal. Naenkrat sem se zopet zbudil. Ali ni pozvonil zvonec? Čisto razločno sem ga slišal. Morda je treba zopet na spoved? — Grem pogledat — ne vidim nobene luči — vprašam — nobenega odgovora . . .

Sanjalo se mi je bržčas. Bilo je ob tretji uri.

Ko sem zjutraj dospel v zakristijo, povedal mi je cerkovnik brž: »Nocoj ob treh je umrla Vehilova Marica.«

Ne verujem v strahove, verujem pa v spomin. In kakor vem, da zvonec ni zvonil, četudi se mi je zdelo, da je — tako sem trdno prepričan, da se je prišla posloviti od mene Marica, predno je splavala njena čista duša h kristalcem v nebesa.

Na prijatelje ne zidam več — postali so filistri — zato že v naprej vem, da bom na Sveti večer zopet sameval v sobici. Postavil si bom jaslice, prižgal svečke ter snel s stene sliko . . .

Pa ne bom sam — spomin na Marico bo pri meni.

In ker sva si bila v življenju toliko prijatelja, da se je prišla ob zadnji uri posloviti od mene — upam, da me tudi v nebesah ne bo pozabila ter bo prosila božje Dete za samotarja v nizki sobici.

Januš Golec:

Tolovaj Krivec.

Ako bi raziskali za dobrih 50 let nazaj žalostno plat naše slovenske zgodovine — razne zločine in tolovajstva, bi našli, da ima melodane vsak naš okraj kakoga tolovaja, katerega je priprosti narod telkom desetletij odličil z raznimi bajkami ter pravljicami. Roparjev, ki živijo pri nas v ljudski govorici, nikakor ne smemo primerjati s hajduki in komiti balkanskih narodov, ki tudi živijo, dasi davno mrtvi, med našimi južnimi brati v ljudski povesti in narodni pesmi. Naš slovenski narod ni ohranil v ustnem izročilu nobenega roparja, ki je ljudi pobijal kot kak balkanski hajduk, ampak samo take, ki so se slučajno skregani z roko pravice, znali skrivati po več let pred oblastjo in živeli v vednem stiku z revnejšimi sloji.

Slovenska Štajerska ima dva hajduka, o katerih še danes govori staro in mlado in to sta: Guzaj in Krivec. Guzaja smo si natančneje ogledali lansko leto za Božič, letos pa bomo pokramljali nekoliko o Krivcu.

Ljudske govorice o Krivcu.

Ako vprašas danes kakoga starega očanca in mamko v konjskem ter slovenjebistriškem okraju, kdo in kaj je bil prosluli tolovaj Krivec, ti bosta odgovorila: No, Krivec je bil pravzaprav dober človek. Bogatinom je jemal: denar, vino in svinjsko meso in nato delil te zemeljske dobrnote med take svoje znance ter prijatelje, katerim sta bila pomankanje in revščina gosta zjutraj, opoldne in zvečer. Krivec je rad plačeval vino in po večkrat zapil kar po 40 goldinarjev. Ako je rajal s svojimi prijatelji na kredo, je pozneje vsikdar poravnal vse. Ker je bil lepo vitke postave ter zgledal bolj kot kak študent, se je marsikateremu dekletu zasidil globoko v srce. Kot na zunaj prikupljivega človeka ga je spravila ljudska govorica v stik ne samo z mladim ženskim spolom, ampak tudi s starejšimi mamkami in baburami. Po celem slovenjebistriškem okraju je znano in še roma danes naprej od ust do ust, kako je Krivec nekega jutra srečal na potu v Slov. Bistrici jokajočo žensko. Vprašal jo je: »Mati, zakaj pa ihtite?« Ženska se je na to vprašanje pošteno useknila, pogledala prijazno sočutnega neznanca in odgovorila:

»Kako bi ne jokala, ko pa že hodim tri dni okrog, da bi mi kdo posodil 100 rajnaš, da otnem hišo in posest pred bobnom, a mi noče nikdo posoditi niti seksarja ne.«

Krivec je segral v žep in stisnil revi stotak s pripombo: »Shrani, obdrži in povej oni brezsrčni gospodi pri davkarji, da te je rešil pred maršem za bobnom zloglasni

Krivec!« Po teh besedah je Krivec izginil in ta ženska mu je pela slavo po celem slovenjebistriškem okraju.

Nekoč je šel Krivec proti Celju in srečal na cesti staričavo žensko. Pridružil se ji je, začela sta govoriti in med pogovorom je nanesla prilika tudi na Krivca. Krivec je vprašal bable: »Kaj vi mamca mislite o Krivcu? Ali je ta nepridiprav res tak izmeček človeštva, kakor ga slikajo oblasti?« Bable se je korajžno odrezalo: »Kaj, Krivec da bi bil falot in razbojnik? On je dober človek, ker tam jemlje, kjer je preveč in nosi tje kaj, kjer ni nič ali celo malo.« Ta odkritosrčna pohvala je Krivca tako vradostila, da je podaril starki en flinar in rekel: »Tak je res Krivec in radi tega shranite, kar vam dam.«

Na ravno isti poti se je zatem sestal z drugim žensčetom, ki je neslo v Celje korbico jajc. Medsebojni prijazni pomenki so oba kramljajoča potnika dovedli v sili s tedaj obče znanim tolovajem Krivcem. Krivec je bil zopet radoveden, kako sodbo ima ta ženska o njem in jo je vprašal, kaj in kako misli o Krivcu. Pri tem vprašanju je babura postala pljunila na tla in viknila: »Hudič naj odpelja tega ravberja v šajtrgil!« Krivec je prekinil razgovor o Krivcu in vprašal ženko, koliko hoče imeti za jajca. Kmalu sta si bila vedna. Krivec je odštel denar, vzel korbico in se zadril v žensče: »Stoj, babo, na min, če ne, te ubijem!« Stopil je par korakov proč in nato zmetal v babnico eno jajce za drugim. Končno je pogljal v njo še prazno košaro s pripombo: »Da boš vedla, babo, to ti je napravil Krivec, a je vse plečal!«

Priprosti narod je bil tedaj v slovenjebistriškem in konjskem okraju prepričan, da je Krivec kak copernik, kateremu ne more do živega nobeden žandar. Narod je gledal v njem nekaj zvišanega, ker je danes govoril Krivec z ubogim trpinom kot eleganten in radodaren gospod, drugič si ga srečal kot lovca, tretjič kot potepuha.

Raznih povesti o Krivčevi radodarnosti je med ljudstvom vse polno, a so ena drugi podobne in z vsako je v zvezi kak ženska, ki Krivca ali hvali, ali pa tudi graja in kot lopova proklinja.

Kdo in kaj je bil Krivec v resnici?

Krivec se je rodil leta 1851 v vasi Sojek, župnija Kebelj pri Čadramu. Po domače so rekli pri Krivcu in to ime se je držalo Krivca do smrti in do danes, a pisal se je Jurij Obrovnik. Bil je sin revnejših kmetijskih staršev. Ker je bilo pri hiši več otrok, je Jurij kot že bolj odrasel fant služil za konjskega hlapca. Iz onih let, ko se je potikal po službah, je znano, da je bil za hlapca pri Simonu Regoršek v Oplotnici. Baš tedaj je imel svojo ljubico neke pri Slov. Bistrici. Nekega večera se je enostavno vsedel na gospodarjevega konja in odjezdil k ljubici v vas. Konja je pripeljal nazaj in le svoji izvoljenki je hotel dokazati, da je in ima nekaj.

K vojakom so ga vzeli za cela tri leta in sicer je služil pri 20. lovskem bataljonu v Zagrebu. Pri vojakihih se mu je očitno godilo dobro, ker je po treh odsluženih letih še ostal nadalje kot sluga pri majorju, poveljniku bataljona. V prostovoljni vojaški službi ga je zadržala ljubezen do majorjeve sobarice. Oba zaljubljenca bi se bila rada poročila, a nista imela denarja. In ravno ljubezen je zavedla mladostnega Krivca, da je stegnil prvič svoje prste po tuji lastnini. Skupno z izvoljenko sta pokradla pri majorju prstane, uhane in še več razne druge zlatnine in jo popihala na lepše. Kje in kako dolgo sta rajala ter živela na majorjeve stroške, ni znano. Poročil se Krivec ni s sobarico, ampak jo je po prijeto napravljem izkupičku za majorjevo zlatnino zapustil in se naenkrat kot samsko šikan fant pojavil v svojem rojstnem kraju. Okradeni major ga iz Zagreba na Kebelj ni preganjal policijskim potom.

Ko se je vrnil Krivec od vojakov domov, ni bilo slišati nič kaj slabega o njem. Krog leta 1876 ga je vojaška oblast pozvala na orožne vaje. Tega poziva se je Krivec z osmrtno vestjo ustrašil in ni ubogal, ker se je bal srečanja z iud njega okradenim majorjem. Radi prezira poziva na orožne vaje je začela vojaška oblast Krivca zasledovati potom žandarmerije. Od tega časa se začelja Krivčeva tatinsko-tolovajska pot. Kot vojaški begunec ali dezertar si Krivec ni mogel iz neprestane bojazni pred orožniki s poštenim in odkritim ročnim delom služiti kruha, se je pač zatekel v gozd in k tatvini. Skrajša je kradel po svoji ožji domovini: na Keblju, Prihovi, Oplotnici in po Konjicah. Jemal je tamkaj, kjer je bilo kaj dobiti in seve samo pri bolj bogatih in premožnih. Pričakal je kje kakoga petičnega kmeta, ki se je vračal z volovskim izkupičkom in v alkoholnih rožcah iz sejna proti domu in mu med pretirno s smrtjo ugrabil denar. Drugič je zopet vlomil v kako vinsko klet in odnesel po par veder vina. Vinska kaplja najboljša diši in nekaj izda po obilno zavžitem prekaženem mesu in radi tega mu je bil poleg vinske tatvine najljubši vlom v shrambe za svinjsko meso. Da ga ne bi roke pravice prehitro vtaknila v samotno kleto ječe, si je hitro poiskal dobre prijatelje. Bajtarjem in viničarjem je nosil denar, polne bokale vina in cele svinjske gnjati. Revnejši ljudje so ga radi tega vzljubili in od teh se mu ni bilo treba bati nobenega izdajstva.

Radi ropov in tatvin se je začela kmalu zanj zanimati žandarmerija in ga zasledovati. A Krivec je bil previden ter pretkan in se je znal izmuzniti iz vsake žanderske zanjke in baš radi tega, ker je leta in leta bril norce iz orožnikov, je postal nekaj junak med priprosto revnim ljudstvom.

Za Krivčevih časov so imeli žandarji dolge, svitle in daleč vidne bajonete na puškah, za klobukom košata petelinova peresa. Krivec je prinesel od vojakov najbrž majorjev daljnogled in z njim v roki stopal vsako jutro na kak daleč razgledni hrib, ali pa splezal na kako prav visoko drevo, odkoder je ogledaval ter opazoval okolico potom daljnogleda od zgodaj zjutraj do kake 10. ure dopoldne. V tem času so se navadno razlezli oplotniški, konjski in

slovenjebistriški žandarji po patroljah. Ze od daleč je videl lesketajoči se bajonet in je potem krenil za tisti dan ravno v nasprotno smer, v katero so jo mahali za njim orožniki.

Ze skrajša sem omenil, da Krivec na zunaj ni zgledal kot kak robusten in orjaški ropar, ampak je bil studentovski viuke, lepe in na zunaj prikupljive postave in prav nič sumljivega obnašanja. Povrh se je še rad čedno in različno oblačil in celo večkrat na dan je menjal svojo obleko. Obleko je shranjeval pri raznih svojih prijateljih. Danes so pravili ljudje orožnikom, je bil Krivec v naši vasi kot nobel gospod, zopet drugje kot lovec s puško na ramu, tretjemu se je dal spoznati v obleki potepuha itd. In nekaka Krivčeva strast je bila, da je na najbolj prefrigan način zvaljbal na led zasledujoče ga orožnike. Bogzna kolikokrat je popival z mladimi žandarji v Slov. Bistrici in Konjicah. Pri odhodu jim je vedno pustil kak znak, da so pili Krivčovo vino.

Vsi starejši ljudje, ki so Krivca poznali, pripovedujejo, da je bil mojster pri pobegu skozi okno. Kolikokrat je rajal v krogu svojih dragih v kaki semotni krčmi in je nenadoma stopil žandar v sobo. Kot blisk je bil skozi okno in če tudi je bilo treba skočiti po več metrov globoko.

Spal je po zimi pri svojih prijateljih, ali pa po raznih podružnih cerkvah, po letu se je držal najrajši gozda. Bog zna kolikokrat so ga videli Čadramčani, kako je zjutraj stopal od podružnice sv. Barbare, kjer je v cerkvi prebil noč. Ravno pri sv. Barbari je pod kamenito ploščo pred zakristijo shranjeval denar in sta nekoč mežnarjeva sina, ki sta pasla krog cerkve živino, slučajno potegnla izpod plošče 30 goldinarjev. Od tedaj je prestavil svojo denarno blagajno od sv. Barbare nekam drugam.

Kot vsak mlajši tolovaj, je bil tudi Krivec poleg denarja, vina ter prekaženega mesa velik ljubitelj nežnega ženskega spola. Imel je več in na raznih krajih slepo mu udanih ljubic, ki pa niso znale ena za drugo, ker sicer bi se bilo Krivcu godilo slabo. Prevarana ženska ljubav je grozno maščevalna.

Krivec je uganjal tolovajsko tatinski posel nezasačen par let. Konečno so ga pa je prijeli orožniki, bil je obsojen na nekaj let težke ječe. Kazen je prestal v graški kaznici Karlau. Komaj ko so ga izpustili iz kaznišnice, že se je lotil tolovajskega posla, a tokrat ne več sam, ampak v družbi z nekim sorojakom Matijem Perko.

Matija Perko je bil sin svoječasnje Krivčeve ljubice Ožko iz občine Okoško. Ravno ko je prišel Krivec iz Karlave v Gradec, je srečal na ulici Perka, ki je tedaj služil pri graških dragoncih. Krivec je svojega starca znanca koj pri prvem srečanju nagovoril, da je pobegnil od vojakov in se pridružil njemu.

Združen s Perkom je prestavil Krivec svoj tolovajski delokrog iz bistriškega in konjskega okraja ob hrvaško mejo v kraje od Rogatca do Brežic. V teh krajih, ki niso bili njegova ožja domovina, Krivec s svojim kompanjom Perkom napram strankam ni nastopal tako obzirno, kakor v svojem rojstnem kraju. Tukoj je kradel in ropal kar mu je prišlo pod razbojniško roko in ni delal veliko izbire med imovitimi ter revnimi, ker ravno v teh krajih je največ revežev in presneto malo bogatinov. V obsojenskih krajih sta postala Krivec ter Perko pravcati strah in trepet za vse, ki so se bili komaj nekoliko oddahnili od Guzajevih tolovajstev. Orožniki so sicer noč in dan stikali za roparjema, a sta jim vsikdar ušla, če tudi šele v zadnjem trenutku. Pri Podčetrtku je nekoč tedanji orožnik, ki je leta 1880 ustrelil na Košanci Guzaja — Grizold, streljal v mraku za Krivcem, a ga ni pogodil.

Imeni Krivec in Perko sta bili ob Sotli par let ravno tako strah vzbujajoči, kot svoj čas ime Guzaj. Ko so pa postala tla radi nevolje ljudstva obema roparjema ob Sotli prevroča, sta se preselila nazaj v svojo ožjo domovino in se preživljala tukaj na roparsko-tatinski način, dokler ni padel v roke pravice kot prvi Perko.

Tolovaja sta se najrajši zatekla k bajtarju Tomazu v Razkovcu pri Prihovi. Tukaj ju je zabolil orožnik Gorjup. Krivec je utekel po svoji preizkušeni navadi skozi okno, manj urni Perko se je postavil žandarju v bran s samokresom. Ustrelil je celo v Gorjupa, a krogla ga je na sredo samo malenkostno oplazila po glavi. Orožnik je nato Perkota parkrat zabodel z bajonetom, prišlo je med obema do ročne borbe, v kateri je bil zmogovalec orožnik. Gorjup je pomagal Perkota ukleniti posestnik Bezenik iz Razkovca in na ta način je zgubil Krivec svojega večletnega kompanjona.

Po Perkovi aretaciji je Krivec zapustil Čadram ter Prihovo in kradel po okolici Slov. Bistrice, Polskave in Pragerskega. Krivec je imel na Zgornji Polskavi prijatelja, h kateremu je pogostokrat zahajal, in ta njegov zaupnik je bil po poklicu čevljar. Tolovaj si je pustil pri njem večkrat delati nove čevlje in tudi stare mu je pogostoma popravil. In baš ta zgornjepolskavski smolar in dretar je izdal Krivca in njemu kot bivšemu prijatelju in zaupniku je ropar obljubil pri aretaciji maščevanje na smrt.

Krivčeva druga in zadnja aretacija.

Kako in na kak način je prišel Krivec v pest pravice, naj pove cenjenim čitateljem »Slovenski Gospodar«, ki je beležil o Krivčevi aretaciji leta 1894 kot obširen dopis iz Prihove dobesedno to-le: »Dne 9. februarja mi je pravi nekdo (»Gospodarjevemu« dopisniku namreč): Sedaj se ni treba več bati Krivca. Vprašam: Zakaj ne? — Vločili so ga in prignali v Konjice k sodnji. Ljudje so se kar trli za njim k sodnji, nekateri so ga celo poznali. Sodnijo so zaprli in niso pustili ljudi noter. Mož nadaljuje: Jaz sem se hotel popolnoma prepričati in vprašal moža, ki je iz Zgornje Polskave, in ta mi je pripovedoval tako-le: Na Zgornji Polskavi so ga dobili pri nekem čevljarju, h kateremu je Krivec zahajal, da mu je obuvalo popravilja. Zadnjič pa mu je čevlje šival. Predno je čevlje zgotovil, bil je tako pošten, da je naznanil žandarjem, kedar bode Krivec prišel po nje. Tisti dan so prišli žandarji k čevljarju